

Broj LVI / 2019
Bilten o procesu pregovora
o pristupanju Srbije Evropskoj uniji

BREGZIT – RAZVOD PRE ZLATNE SVADBE

TEMA BROJA STR. 3–4

INTERVJU STR. 5–7

Tanja Fajon, poslanica u Evropskom parlamentu

U FOKUSU STR. 10–11

Konferencija o budućnosti Evrope – QUO VADIS, UNIJO?

KOLUMNA STR. 8–9

Perspektiva za Zapadni Balkan – Sećate li se 2025. godine?

AKTUELNO STR. 12–13

Sve boje smoga – Vazduh gori, a vlada se češlja

- 1. januar** **Hrvatska započela svoje prvo predsedavanje Savetu Evropske unije**
Hrvatska je prvog januara počela svoje prvo predsedavanje Savetu EU i u narednih šest meseci postavila je prioritete koji se fokusiraju na Evropu koja se razvija, povezuje, štiti i koja je uticajna. Predsedavanje Hrvatske Savetu EU ističe i da je efikasna politika proširenja i susedstva neophodna za dalji ekonomski razvoj u Evropi i u tom cilju će u maju u Zagrebu biti održan samit EU-Zapadni Balkan, kao vrhunac Hrvatskog predsedavanja Savetu EU. Više...
- 16. januar** **Energetska zajednica pokrenula postupak protiv Srbije zbog prekomerne emisije štetnih gasova**
Sekretarijat Energetske zajednice (EZ) uputio je Srbiji pismo zbog nepotpune primene Direktive o velikim ložištima. Prema saopštenju EZ, devet od šesnaest velikih ložišta u Srbiji emituju previše štetnih gasova. Prema pravilima za rešavanje sporova, koji predviđa Ugovor o osnivanju Energetske zajednice, Srbija sada ima dva meseca da reaguje na navode EZ. Više...
- 22. januar** **54% stanovništva Srbije podržava članstvo u EU**
Prema rezultatima istraživanja Ministarstva za evropske integracije za decembar
- 28. januar** **Evropski parlament usvojio sporazum Fronteksa sa Srbijom i Crnom Gorom**
Odbor Evropskog parlamenta za unutrašnja pitanja usvojio je velikom većinom takozvani statusni sporazum Fronteksa sa Srbijom i Crnom Gorom, čime se proširuje mandat Evropske agencije za zaštitu granice i obale – Fronteks. Sporazumom je planirano da službenici Fronteksa u zemljama Zapadnog Balkana pruže podršku nacionalnim snagama. Više...
- 31. januar** **Ujedinjeno Kraljevstvo istupilo iz članstva EU**
Nakon sednice Evropskog parlamenta na kojoj je usvojen Sporazum o povlačenju Ujedinjenog Kraljevstva iz EU i usvajanja Sporazuma u Savetu EU, Ujedinjeno Kraljevstvo je posle 47 godina, 31. januara u ponoć po srednjeevropskom vremenu, napustilo članstvo u EU. Od tog trenutka nastupa prelazni period u odnosima EU i UK, koji će trajati do kraja 2020. Više...

IMPRESUM

Izdavač: Beogradska otvorena škola (BOŠ)
Bulevar oslobođenja 177, 11000 Beograd, Srbija
www.bos.rs

Urednici: Jelena Babić Barnes, Vladimir M. Pavlović, Jelena Jorgačević, Tamara Arsić

Autori: Tamara Arsić, Jelena Babić Barnes, Marija Todorović, Ognjan Pantić, Jovana Božičković, Milica Škiljević, Jelena Dadić

Lektura: Marijana Milošević

Objavlivanje elektronskog biltena „Progovori o pregovorima“ podržala je Fondacija za otvoreno društvo u Srbiji. Stavovi izneti u ovom biltenu nisu nužno stavovi Fondacije za otvoreno društvo. Beogradska otvorena škola odgovorna je isključivo za iznete informacije. Za stavove i informacije u autorskim tekstovima i intervjuima odgovorni su sami autori, odnosno intervjuisane osobe.



Bregzit

RAZVOD PRE ZLATNE SVADBE

To što je Ujedinjeno Kraljevstvo formalno napustilo EU ne znači i da je sve rešeno. Naprotiv, mnoga pitanja ostala su otvorena. Iako je proces pregovaranja o uslovima izlaska iz Unije bio načelno uspešan i prihvaćen u UK, još uvek nije utvrđeno kako će izgledati budući odnos dve strane.

Sat je u Londonu, 31. januara 2020. godine, otkucao 23 časa i ispisana je nova stranica istorije. Ujedinjeno Kraljevstvo (UK) je, nakon skoro pola veka, prestalo da bude članica Evropske unije. Nešto više od polovine stanovništva UK je slavilo, dok je druga polovina, s velikim delom EU, tugovala.

Bez dileme, Bregzit je veliki događaj za Ujedinjeno Kraljevstvo, za Evropsku uniju, Evropu, ali i svet. Da li se to dezintegriše sistem koji se integrisao više od 60 godina ili je ovo specifična situacija? Činjenica jeste da je UK prva država članica koja je aktivirala član 50. Ugovora iz Lisabona, pregovarala o uslovima izlaska i na kraju je napustila EU.

Kratki istorijat odlaska

Ujedinjeno Kraljevstvo je postalo članica EU (odnosno Evropske ekonomske zajednice) 1973. godine i čini se da se u EU nikada nije do kraja pronašlo. Kao što smo već pisali, ideja o Bregzitu nije nova – 1975. je održan prvi referendum na kome se 67% glasača odlučilo za ostanak u EU. Ipak, ideje o izlasku ove zemlje iz EU nastavile su da žive i da se provlače kroz narativ vlasti i naroda. Starije stanovništvo je za izlazak, a mlađe za ostanak, pokazuju statistike.

Tako je i 2013. godine u Ujedinjenom Kraljevstvu ojačala struja evroskeptičara, usled čega je tadašnji premijer Dejvid Kameron obećao da će organizovati nacionalni referendum. I jeste, čvrsto verujući da će veći broj građana glasati za ostanak i staviti tačku na ideje o izlasku. Međutim, nije bilo tako. Leta 2016. godine, u jeku migrantske krize, ali i pod uticajem mnogih drugih (uglavnom ekonomskih) faktora, organizovan je drugi referendum, na kome se 51,9% Britanaca izjasnilo za izlazak iz EU.

Kameron je dao ostavku, a nasledila ga je Tereza Mej.

Šta posle sudbonosnog da?

Nakon referenduma usledile su skoro četiri godine odlaganja, rasprava i pregovaranja o Bregzitu, i u samom Ujedinjenom Kraljevstvu i sa EU. U novembru 2018. godine objavljen je Sporazum o povlačenju, koji je u nekoliko navrata odbijen u britanskom parlamentu, što je rezultiralo ostavkom Tereze Mej.

Premijerku je nasledio Boris Džonson, koji nije uspeo da ostvari ono što je obećao – da zemlja napusti EU 31. oktobra 2019.



Izvor: <https://www.rnz.co.nz/>

godine, već je, u istorijskom glasanju u britanskom parlamentu, usvojen amandman kojim se traži novi rok za Bregzit.

I iz EU je stiglo još jedno produženje – za tri meseca, odnosno do 31. januara 2020. Pre toga je moralo da se stekne još nekoliko uslova – da čelnici EU potpišu Sporazum o povlačenju i da ga institucije EU usvoje. I kada su se stekli svi uslovi, prvi put u istoriji jedna zemlja se povukla iz članstva, ostavljajući EU sa 27 članica.

Ujedinjeno Kraljevstvo je postalo članica EU (odnosno Evropske ekonomske zajednice) 1973. godine i čini se da se u EU nikada nije do kraja pronašlo. Ideja o Bregzitu nije nova – već je 1975. održan prvi referendum na kome se 67% glasača odlučilo za ostanak u EU. Ipak, ideje o izlasku ove zemlje iz EU nastavile su da žive i da se provlače kroz narativ vlasti i naroda.

(Ne)dovoljnih 11 meseci

To što je Ujedinjeno Kraljevstvo formalno napustilo EU ne znači i da je sve rešeno. Naprotiv, mnoga pitanja ostala su otvorena. Iako je proces pregovaranja o uslovima Bregzita bio načelno uspešan i prihvaćen od strane UK, još uvek nije utvrđeno kako će izgledati budući odnos dve strane.

Gorepomenuti, prihvaćeni Sporazum o povlačenju neznatno je izmenjen u odnosu na onaj koji je dogovorila Tereza Mej. Uređeni su uslovi u sledećim oblastima:

- Finansije – novac, podela imovine, obaveze i plaćanje preostalih dugova;
- Građanska prava građana EU u UK, ali i Britanaca u EU;
- Granice i carine, konkretno ukidanje bekstopa, odnosno

stvaranje granice između Severne Irske i Velike Britanije. To znači da će neka roba koja ulazi u Severnu Irsku iz Velike Britanije biti podložna provjeri i moraće da bude plaćen porez na uvoz;

- Načini, zakoni i mehanizmi rešavanja sporova koji se sada nalaze pred Evropskim sudom pravde, a u kojima učestvuje Ujedinjeno Kraljevstvo.

Ono što nije uređeno trebalo bi da bude tokom tranzicionog perioda, koji će trajati od dana izlaska ove zemlje iz EU do 31. decembra 2020. godine. U narednih 11 meseci UK će nastaviti da poštuje sva pravila i zakone EU, nastaviće da doprinosi budžetu EU i njihovi trgovinski odnosi će ostati isti, dajući vremena poslovnom sektoru da se prilagodi novonastaloj situaciji. Jedino što će u narednom periodu biti drugačije jeste to da predstavnici dosadašnje države članice neće učestvovati u radu organa i institucija EU.

U narednih 11 meseci UK će nastaviti da poštuje sva pravila i zakone EU, nastaviće da doprinosi budžetu EU i njihovi trgovinski odnosi će ostati isti, dajući vremena poslovnom sektoru da se prilagodi novonastaloj situaciji. Jedino što će u narednom periodu biti drugačije jeste to da predstavnici dosadašnje države članice neće učestvovati u radu organa i institucija EU.

Ujedinjeno Kraljevstvo će napustiti jedinstveno tržište i carinsku uniju, što znači da će morati da se pregovara o novom sporazumu o slobodnoj trgovini kojim će se urediti kretanje dobara u EU bez dodatnih provjera i troškova, ali i koji će dati mogućnost bivšoj državi članici EU da sama sklapa trgovinske sporazume s drugim zemljama. A ukoliko se ne budu usaglasili u pogledu novog sporazuma, roba iz Ujedinjenog Kraljevstva će u EU podleći tarifama, porezima i drugim trgovinskim barijerama.

Nije samo pitanje trgovine problematično.

U narednih 11 meseci, UK i EU će morati da se dogovore i o tome na koji način će se menjati i sprovesti zakon i kako će teći razmena podataka. Otvorena su i dalje mnoga pitanja koja se tiču bezbednosti, kao i vazduhoplovnih standarda, pristupa ribolovnim vodama, snabdevanja strujom i gasom, a zatim i licenciranje i regulacija lekova.

Nije samo pitanje trgovine problematično. U predstojećem periodu od 11 meseci, UK i EU će morati da se dogovore i o tome na koji način će se menjati i sprovesti zakon i kako će teći razmena podataka. Otvorena su i dalje mnoga pitanja koja se tiču bezbednosti, kao i vazduhoplovnih standarda, pristupa ribolovnim vodama, snabdevanja strujom i gasom, a zatim i licenciranje i regulacija lekova.

A kada, ovako ukratko, pobrojimo sve ove oblasti koje tek treba urediti, nameće se pitanje da li je period tih 11 meseci, uklesan u kamen, i dovoljan.

Ako je verovati rečima Borisa Džonsona – jeste – i insistira da do produženja ovog roka neće doći.

Ipak, institucije EU nisu toliko optimistične i na produženje tranzicionog perioda gledaju kao na vrlo verovatan ishod.

Mi, svakako, nastavljamo da pratimo ovu brakorazvodnu parnicu.

*Tamara Arsić,
Beogradska otvorena škola*

FAJON: U SRBIJI POSTOJI ODREĐEN NAPREDAK, ALI NE I REZULTATI KOJE ŽELIMO DA VIDIMO

Srbija je skrenula pažnju Evropske unije na sebe usled mnogih događaja koji se trenutno odvijaju – potreba za međustranačkim dijalogom uz posredovanje Evropskog parlamenta, bojkot opozicije na predstojećim izborima, zakazanim za 26. april, pad nivoa vladavine prava i slobode medija, usporavanje procesa evropskih integracija, snažne izjave vladajuće stranke protiv EU i njenih predstavnika, kao i zbog predstojeće odluke Srbije da li da prihvati novu predloženu metodologiju proširenja. EWB je o ovim pitanjima razgovarao s predsedavajućom Delegacijom Evropskog parlamenta pri Parlamentarnom odboru za stabilizaciju i pridruživanje (POSP) između Srbije i EU – Tanjom Fajon.

European Western Balkans: U poslednje vreme se može čuti dosta negativnih komentara članova vladajuće stranke u Srbiji upućenih Vama. Da li vas negativni komentari obeshrabruju kada je u pitanju Vaš rad i buduća saradnja u pregovorima Srbije o pridruživanju EU?

Tanja Fajon: Negativne komentare koje čujem više stavljam u kontekst domaće političke kampanje. Političari koji mnogo koriste narativ koji je često opasan ili populistički čine to kako bi dobili poene na domaćem terenu. Ne osećam da nisam dobrodošla u Srbiju, suprotno. Mislim da imamo puno stvari koje delimo, kao i zajedničke vrednosti i više sam razočarana kad vidim da ne možemo da postigemo nikakav napredak. Mi kao evropski političari koji dolazimo u Srbiju ponekad možemo biti zloupotrebjeni ili izmanipulisani za različite interese. Ali ipak, nakon moje tri posete Srbiji u poslednjih nekoliko meseci, moj utisak je – da, postoji neki napredak, ali mi ne vidimo rezultate koje želimo da vidimo. Situacija je teška, rekla bih, što se više približavamo izborima, to je napetija.

Ponekad osećam da postoje dva paralelna sveta, dve paralelne institucije, paralelni mediji i kada dolazite spolja, kada stvarno želite da pomognete, podržite i posređujete u razgovorima između opozicije i vlade, što je bila naša uloga, to nije bio lak zadatak. Ali nadam se da smo doneli neke rezultate. Vreme će pokazati da li postoji primena [dogovora]. Vlada je dala obećanja, ali moraćemo videti hoće li u stvarnosti doći do određenih promena, posebno kada je u pitanju sloboda medija. Koliko znamo, opozicija je još uvek u bojkotu.

Želela bih da vidim sledeći parlament kao pravo mesto demokratije, gde je moguće raditi, a ne da opozicija ponovo izlazi na ulice. I naravno, volela bih da vidim da se progresivne, demokratske snage u zemlji pridruže ovim izborima.



Izvor: <https://europeanwesternbalkans.rs/>

Za nas je Srbija veoma važan partner u regionu, za proširenje, za stabilnost i možda smo u ključnoj godini kako će se proširenje nastaviti. To je razlog zašto pažljivo posmatramo. Ako se sećate poslednjih izveštaja Evropske komisije, jasno smo rekli unutar Komisije da u regionu vidimo znakove zarobljenih država i zarobljenih medija. Moramo da radimo protiv toga da bismo zaštitili naše demokratske i proevropske vrednosti.

EWB: Vidimo da je vladajuća stranka skoro ispunila Implementacionu tabelu, sačinjenu tokom međustranačkog dijaloga uz posredovanje EP, koji je održan krajem prošle godine. Da li je to dovoljno da bi predstojeći parlamentarni izbori, zakazani za 26. april, bili održani u fer i demokratskim uslovima?

TF: Očigledno nije dovoljno za deo opozicije koji još uvek najavljuje bojkot. Oni tvrde da nisu ispunjeni uslovi za fer i demokratske izbore. Oni tvrde da nema slobode medija – to su problemi koje moramo ozbiljno da shvatimo. I mi to radimo. Imaćemo međunarodnu posmatračku misiju koja će nadgledati izbore i Evropski parlament će biti deo misije.

Ali opet, izvestilac EP za Srbiju Vladimir Bilčík i komesar za susedstvo i proširenje Oliver Varhelji, tu smo da pokušamo da podržimo, posređujemo i uspostavimo bolje uslove. Žao mi je što vidim da od decembra do danas postoji još više političkih stranaka na strani opozicije koje kažu – nećemo izaći na izbore. Napravili smo određeni napredak, ali bojkot je i dalje prisutan, zabrinutost za slobodu medija snažno je prisutna.

EWB: U poslednje vreme možemo čuti različite komentare o dostizanju uslova za slobodne i demokratske izbore od Vas i komesara za susedstvo i proširenje Olivera Varheljija. Mogu li različiti komentari uticati na sposobnost EU da uspešno pomogne pri uspostavljanju fer izbornih uslova?

TF: Često se stiče utisak da EU ne govori jednim glasom. Ali, Evropska komisija je bila veoma kritična u poslednjem izveštaju o Srbiji, kada je reč o slobodi medija, vladavini prava u zemlji, korupciji i tako dalje. Komesar Varhelji je vrlo snažno naglasio ove kritike. Mislim da nije mislio da su ispunjeni svi uslovi. Ali, on pažljivo prati i pokušava da razume i bude od pomoći Srbiji, jer smo svi zajedno svesni da moramo imati fer i demokratske izbore. Moramo videti da građani izlaze na izbore i osećaju se sigurno i slobodno za koga da glasaju, ali da na kraju dana imaju i političku raznovrsnost i izbor za koga da glasaju.

Za nas je Srbija veoma važan partner u regionu, za proširenje, za stabilnost i možda smo u ključnoj godini kako će se proširenje nastaviti. To je razlog zašto pažljivo posmatramo. Ako se sećate poslednjih izveštaja Evropske komisije, jasno smo rekli unutar Komisije da u regionu vidimo znakove zarobljenih država i zarobljenih medija. Moramo da radimo protiv toga da bismo zaštitili naše demokratske i proevropske vrednosti.

Negativne komentare koje čujem (o sebi) više stavljam u kontekst domaće političke kampanje. Političari koji mnogo koriste narativ koji je često opasan ili populistički čine to kako bi dobili poene na domaćem terenu. Ne osećam da nisam dobrodošla u Srbiju, suprotno. Mislim da imamo puno stvari koje delimo, kao i zajedničke vrednosti i više sam razočarana kad vidim da ne možemo da postigemo nikakav napredak.

EWB: Prema tome, da li je snažan naglasak na vladavini prava u novom predlogu metodologije proširenja EU pokazatelj da je EU zabrinuta zbog stanja vladavine prava u zemljama s kojima su pregovori o pristupanju već u toku prema postojećoj metodologiji proširenja, odnosno u Srbiji i Crnoj Gori?

TF: Vladavina zakona je najtvrdi orah za ceo region Zapadnog Balkana, kao i za nekoliko država članica EU. Već smo bili usredsređeni na vladavinu prava u procesu pridruživanja, otvaranje poglavlja 23 i 24 na početku procesa bilo je upravo u tu svrhu, jer su to najteža poglavlja i tiču se borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala i to su izazovi koji se protežu na ceo region.

Vidim pozitivne i negativne strane nove metodologije proširenja. Jasno je da moramo da unesemo neku novu dinamiku u proces proširenja, jasno je da nam treba više „štapova i šargarepa“ sa obe strane. Mislim da je presudno imati ovu mogućnost tokom procesa preteći vladavinu prava, jer ovo stvara zdravo okruženje za stvari poput ekonomije ili socijalnih pitanja. Takođe, kao pozitivnu vidim šansu da možemo otvoriti klastere po sektorima – politike i integracija na različitim nivoima.

Vidim rizik u opciji preokretanja procesa ili čak njegovog zaustavljanja. Nadam se da će države članice iskreno nastaviti s procesom proširenja, a prvi dokaz biće tokom samita u martu, gde će sada, u kratkom vremenu nakon što smo razvili novu metodologiju, moći da imaju političku hrabrost i spremnost za početak pregovora o pristupanju sa Severnom Makedonijom i Albanijom, jer svi priznajemo da je istorijska greška napravljena prošlog oktobra [kada nisu otvoreni pregovori sa Severnom Makedonijom i Albanijom].

Mogu da zamislim da sa iskrenom posvećenošću obe vlade (Srbije i Crne Gore), proces može biti brži, ali, naravno, i nama je potrebna politička volja u očima EU, moramo videti da imamo poverenje. Mislim da smo u poslednjih nekoliko godina izgubili puno poverenja sa obe strane – u politike i u vođstvo zemalja. I naravno, u kredibilitet da li smo sposobni da damo rezultate – kada dajemo obećanja, takođe, da ćemo poštovati i ispuniti obećanja.

EWB: Kada su u pitanju Severna Makedonija i Albanija, da li mislite da će ova predložena promena u metodologiji proširenja ohrabriti skeptične države članice da promene mišljenje i pristanu na otvaranje pregovora s tim zemljama?

TF: Za proširenje će biti dobro ako dobijemo signal od EU da Severna Makedonija i Albanija mogu započeti pregovore o pristupanju u martu. Imamo Samit EU – Zapadni Balkan u maju u Zagrebu, tako da može biti dobra godina za proširenje ako zaista pokažemo da se proces nastavlja.

Sada imamo izbore u Severnoj Makedoniji i Srbiji i moramo dobiti stabilne, demokratske vlade koje će zaista iskreno pogurati evropske reforme. Mislim da je važno da se posle nekoliko godina i svog truda koje su učinile Severna Makedonija i Albanija, pokrene proces pridruživanja, jer će to biti pozitivan signal za ceo region.

EWB: Da li bi Srbija i Crna Gora trebalo da usvoje novu predloženu metodologiju?

TF: Dobra stvar nove metodologije je što je na njima da odluče. To neće uticati na proces pridruživanja, oni su već deo tog procesa. Ali imaju mogućnost ako žele da uđu u neku sektorsku politiku, ako na taj način mogu doneti koristi za ekonomiju i socijalna pitanja, to mogu i učiniti. Mislim da je ova mogućnost izbora za dve države pozitivna strana metodologije.

EWB: Smatrate li da bi ove dve države trebalo da iskoriste novu metodologiju u svoju korist i možda kao podsticaj za njihove reforme?

TF: Trebalo bi da ih iskoriste u svom interesu, trebalo bi da iskoriste najbolje iz nove metodologije što bi im ubrzalo napredak

ka EU. Obe zemlje su na dobrom putu. Mogu da zamislim da sa iskrenom posvećenošću obe vlade, da proces može biti brži, ali, naravno, i nama je potrebna politička volja u očima EU,

Svest vlada EU je opet tu na način da nam je potreban stabilan region, da smo svi deo Evrope i da smo potrebni jedni drugima možda i više nego ikad pre, jer imamo velike zajedničke izazove oko sebe, s kojima se možemo snažnije boriti, poput: sigurnosti, migracije, klime, energije, nestabilnosti u našem regionu i nepredvidivih autoritarnih lidera oko nas

moramo videti da imamo poverenje. Mislim da smo u poslednjih nekoliko godina izgubili puno poverenja sa obe strane – u politike i u vođstvo zemalja. I naravno, u kredibilitet da li smo sposobni da damo rezultate – kada dajemo obećanja, takođe, da ćemo poštovati i ispuniti obećanja.

EWB: Da li ste očekivali da će proces proširenja EU ići brže kada ste prvi put postali evropska poslanica 2009. godine?

TF: Ja sam član EP skoro 11 godina i duže od toga sam pratila proširenje kao novinarka. Jasno je da je sa svakim narednim proširenjem proces postajao sve izazovniji, politički teži, više

uslova je bilo na putu i proces je postao sporiji. Sećam se da smo nekoliko puta u poslednjih deset godina davali datume koji su već prošli i da je za to vreme samo Hrvatska ušla u EU. Dakle, jasno je da smo izgubili mnogo dragocenog vremena.

Može se sumnjati u posvećenost i ozbiljnost celog procesa. Ali mislim da dolazimo s nekom novom dinamičnošću, jer svest vlada EU je opet tu na način da nam je potreban stabilan region, da smo svi deo Evrope i da smo potrebni jedni drugima možda i više nego ikad pre, jer imamo velike zajedničke izazove oko sebe, s kojima se možemo snažnije boriti, poput: sigurnosti, migracije, klime, energije, nestabilnosti u našem regionu i nepredvidivih autoritarnih lidera oko nas.

Bila bih jako razočarana ako u narednih pet godina, dok je to moj treći mandat u EP, ne vidimo nikakav konkretan napredak u ubrzanju bilo koje zemlje Balkana ka EU, stoga se nadam da ćemo imati neke sjajne primere.

**Intervju je preuzet s portala European Western Balkans:
<https://europeanwesternbalkans.rs/>*

Perspektiva za Zapadni Balkan

SEĆATE LI SE 2025. GODINE?

Nova metodologija počiva na četiri ključna elementa: na verodostojnosti, jasnijem političkom usmerenju, na dinamičnosti i predvidljivosti. Budući da su Srbija i Crna Gora odmakle u procesu, ona se na njih ne odnosi, ali su dobrodošle da iskoriste njene prednosti i priključe se u delovima u kojima je moguće postići bolje rezultate, ali i zbog koristi za celokupno društvo i građane. Ostaje da se vidi da li je sve predloženo dovoljno da one zaista i ostvare svoju evropsku perspektivu. Kao i dosad, *it takes two...*

Nova Evropska komisija i njen Direktor za susedsku politiku i proširenje, na čelu s novim komesarom Varheljijem su, od početka preuzimanja mandata, „zasukli rukave“ i održali obećanje da će unaprediti Strategiju proširenja iz 2018. godine. Strategija „Verodostojna perspektiva proširenja za Zapadni Balkan i vodeći angažman EU u tom regionu“ je regionu Zapadnog Balkana pružila novi optimizam, potvrdila evropsku perspektivu i, posle dugo vremena, predložena je neki vremenski okvir za članstvo.

Sećate se 2025?

Na kraju 2019. godine, s dve zemlje koje vode pregovore o članstvu, ali i ne zatvaraju otvorena poglavlja, s dve zemlje koje još uvek očekuju svoj početak, ali i dalje ne dobijaju zeleno svetlo da zaista i sednu za sto, i s dve zemlje koje još uvek zovu potencijalnim kandidatima – ova 2025. se i tada činila upitnom, što je sada pogotovo slučaj.

Čak i za one koje prednjače¹ u procesu pregovora?

Ukoliko se nešto suštinski ne promeni.

Zemlje ili proces?

Budući da se zemlje kroz proces menjaju, počnimo od njega.

Procesa.

Francuska je bila glasna u oktobru, s jasnim „ne“ za otpočinjanje pregovora sa Albanijom i Severnom Makedonijom. Glasove nezadovoljstva i u Evropskoj uniji i na Zapadnom Balkanu pokušala je da utiša tako što je predložila neformalni dokument o reformi procesa proširenja – i predlog za novu metodologiju pristupnih pregovora.

(Pisali smo o tome. I obećali smo da ćemo pratiti obećanje komesara Varheljija da će verodostojna perspektiva iz 2018. godine biti unapređena.)

¹ *Front-runners* – Srbija i Crna Gora, prim. aut.

² Ali i dalje ne zatvaraju pregovaračka poglavlja, prim. aut.



Izvor: <https://www.euractiv.com/>

Početkom februara, komesar je u Briselu, a potom i u zemljama Zapadnog Balkana u susretima sa zvaničnicima, predstavio novu metodologiju procesa proširenja, sadržanu u dokumentu – „Unapređenje procesa pristupanja – Verodostojna EU perspektiva za zemlje Zapadnog Balkana“.

Ukoliko sve ide po planu neki od podsticaja koje Komisija predviđa uključuju „postepeno uvođenje“ u određene oblasti politika na nivou EU, tržište EU, kao i povećanje finansiranja i ulaganja. Pored pozitivnih podsticaja, Komisija predlaže odlučnije i srazmerno sankcionisanje ozbiljnog i/ili dugotrajnog zastoja u sprovođenju reformi u okviru procesa pristupanja. To obuhvata odlaganje pregovora u određenim oblastima ili njihovo obustavljanje u celini, dok se prethodno stečene povlastici mogu izgubiti, a obim i intenzitet finansiranja umanjiti.

Šta donosi novi proces?

Proces počiva na četiri ključna elementa: na verodostojnosti, jasnijem političkom usmerenju, na dinamičnosti i predvidljivosti. Budući da su Srbija i Crna Gora odmakle u procesu, ova metodologija se na njih ne odnosi, ali su dobrodošle da iskoriste njene prednosti i priključe se u delovima u kojima je moguće postići bolje rezultate, ali i zbog koristi za celokupno društvo i građane.

Potvrđena **verodostojnost** ogleđa se u procesu koji se gradi na međusobnom poverenju i jasnim obavezama sa obe strane, i Evropske unije i Zapadnog Balkana. Prethodni istaknuti principi koji se ogledaju u obraćanju posebne pažnje na osnovne refor-

me (*Fundamentals first*), još jednom su pojačani kroz ovaj princip i posebna pažnja je posvećena vladavini prava, funkcionisanju demokratskih institucija, kao i jačanju tržišne ekonomije.

Kada je reč o **političkom usmerenju**, posebno je istaknut angažman i politički dijalog na najvišim nivoima. Kako je naglašeno u dokumentu, jasnije političko usmerenje treba osnažiti posebnim mehanizmima kao što su: redovni samiti EU i Zapadnog Balkana, međuvladine konferencije za svaku od pojedinačnih zemalja nakon objavljivanja godišnjih izveštaja i korišćenje postojećih mehanizama u okviru organa formiranih za praćenje Procesu stabilizacije i pridruživanja, a kako bi se stavio veći fokus na politička pitanja i pratio napredak procesa.

Unapređenje **dinamičnosti** procesa donekle se oslanja na francuski predlog o sedam različitih faza pregovaračkog procesa, u kome bi svaka faza odslikavala određenu oblast politike. Kako bi se podstakla dinamičnost, u predlogu Komisije, pregovaračka poglavlja grupišu se u šest oblasti – klastera, koji su tematski povezani, pa tako postoje: osnove (osnovne vrednosti); unutrašnje tržište; konkurentnost i inkluzivni rast; zelena agenda i održiva povezanost; resursi, poljoprivreda i kohezija; spoljni odnosi. Za svaki od klastera, pregovori će biti otvoreni u celini, nakon što se ispune merila za otvaranje celokupnog „paketa“, a ne svakog pojedinačnog poglavlja. Kao i dosad, pregovori koji sadrže pitanja koja se tiču osnovnih vrednosti su otvoreni prvi i zatvoreni poslednji i od njihovog napretka zavisi napredak pregovora u celini.

Promene u procesu bile su neminovne i potrebne. Ostaje nam da vidimo da li su primenjive u svim predloženim delovima ili postoji potreba za daljim unapređenjem. Ostaje nam i da vidimo da li će se Srbija i Crna Gora pridružiti ovoj metodologiji i dalje ostati posvećene sopstvenoj evropskoj perspektivi.

Kako bi učinili proces **predvidljivim**, biće jasno koje su to nagrade za napredak u procesu, a kakve su sankcije. Ukoliko sve ide po planu, neki od podsticaja koje Komisija predviđa uključuju „postepeno uvođenje“ u određene oblasti politika na nivou EU, tržište EU, kao i povećanje finansiranja i ulaganja. Pored ovih pozitivnih podsticaja, Komisija predlaže odlučnije i srazmerno sankcionisanje ozbiljnog i/ili dugotrajnog zastoja u sprovođenju reformi u okviru procesa pristupanja. To obuhvata odlaganje pregovora u određenim oblastima ili njihovo obustavljanje u celini, dok se prethodno stečene povlastici mogu izgubiti, a obim i intenzitet finansiranja umanjiti.

Za tango je potrebno dvoje

Države članice će biti značajno uključene u proces pristupnih pregovora, a lopta je sada i na njihovom terenu, jer ostaje da one podrže predlog Komisije, zajedno sa zelenim svetlom za otvaranje pregovora sa Albanijom i Severnom Makedonijom pre zakazanog Samita EU – Zapadni Balkan, 6. i 7. maja u Zagrebu.

Kako bi se podstakla dinamičnost, u predlogu Komisije pregovaračka poglavlja grupišu se u šest oblasti – klastera, koji su tematski povezani: osnove (osnovne vrednosti); unutrašnje tržište; konkurentnost i inkluzivni rast; zelena agenda i održiva povezanost; resursi, poljoprivreda i kohezija; spoljni odnosi. Za svaki od klastera, pregovori će biti otvoreni u celini, nakon što se ispune merila za otvaranje celokupnog „paketa“, a ne svakog pojedinačnog poglavlja.

Promene u procesu bile su neminovne i potrebne.

Ostaje nam da vidimo da li su primenjive u svim predloženim delovima ili postoji potreba za daljim unapređenjem.

Ostaje nam i da vidimo da li će se Srbija i Crna Gora pridružiti ovoj metodologiji i dalje ostati posvećene sopstvenoj evropskoj perspektivi.

S rezultatima i opipljivim koristima.

Ostaje nam i da vidimo da li je, sve ono što je predloženo, dovoljno da Zapadni Balkan zaista i ostvari svoju evropsku perspektivu.

Kao i dosad, *it takes two...*

*Jelena Babić Barnes,
Beogradska otvorena škola*

Konferencija o budućnosti Evrope

QUO VADIS, UNIJO?

Možda problem ne leži u maloj zainteresovanosti građana da učestvuju u procesima odlučivanja, već u nedostatku mehanizama koji bi omogućili istinsko uključivanje građana u oblikovanje zajednice čiji su deo. Ostaje nada da će ovaj korak doneti novine na polju približavanja građana i donosilaca odluka.

U junu prošle godine, Ursula fon der Lajen predstavila je program nove Evropske komisije. Tada je kao jedan od ciljeva najavila jačanje demokratije, a dvogodišnju Konferenciju o budućnosti Evrope kao važan mehanizam za podsticanje većeg uključivanja građana u procese odlučivanja i oblikovanja Evropske unije. Na predstavljanje konkretnih koraka u pripremi i realizaciji Konferencije čekalo se dugo.

Prvi predlozi koncepta konferencije došli su iz Francuske i Nemačke u formi „non-pejpera“ decembra prošle godine, a istog meseca Evropski savet usvojio je šture zaključke o konferenciji u kojima se poziva Hrvatska, država koja predsedava Savetu EU, da definiše poziciju ovog tela po pitanju okvira, sadržaja i funkcionisanja konferencije. Savet još kratko pominje da u fokusu konferencije treba da budu aktuelni izazovi i da u proces budu uključene institucije EU, države članice i nacionalni parlamentari.

Konačno, stvari su postale donekle jasnije nakon što su Evropski parlament i Evropska komisija u januaru predstavili svoja viđenja konferencije. Konkretniji i sadržajni predlozi su tu, ali su tu i razmimoilaženja.

Kakva nam Konferencija (ne) treba?

Brojni zvaničnici EU, uključujući i predsednicu Evropske komisije, Ursulu fon der Lajen, inicijatorku ideje o Konferenciji, ističu da prošlogodišnji izbori za Evropski parlament, na kojima je trend izlaznosti konačno preokrenut u pozitivnom smeru, jesu važna osnova za dalji rad na jačanju učešća građana u političkom i institucionalnom životu EU. Predsednica Komisije napominje u svom programu da „građani moraju imati glavnu i aktivnu ulogu u postavljanju prioriteta“ i da napredak u uključivanju građana u procese odlučivanja mora biti najveći dosad kako bi se zaštitila i ojačala demokratija.

Po mišljenju Evropskog parlamenta, Konferencija o budućnosti Evrope je dobra prilika za građane da daju svoje mišljenje o tome kakvu Evropu žele, pogotovo ako se uzme u obzir da su se u proteklom periodu pojavili izazovi koji nisu bili predviđeni Lisabonskim ugovorom. Evropski parlament ističe u svojoj rezoluciji da se moraju razmotriti mogućnosti izmene ovog ugovora, kako bi se reformski procesi unutar EU uspešno sproveli.

Takođe, Konferencija je i prilika da se EU strukture učine demokratičnijim, i to ne samo kroz dijalog s građanima tokom njenog trajanja već i kroz uspostavljanje stalnih mehanizama za građansku participaciju, čime bi se problem udaljenosti građana i institucija dugoročno rešio. „Treba nam demokratija koja funkcioniše, štaviše, treba nam demokratija od koje građani



Izvor: <https://www.euractiv.com/>

imaju korist. To je u interesu svih institucija i same EU," naglašava David Sasoli, predsednik Evropskog parlamenta.¹

U središtu Konferencije treba da budu građani, pripadnici različitih društvenih grupa, naročito mladi, svi zainteresovani akteri sa evropskog, nacionalnog, regionalnog i lokalnog nivoa. Naglašava se i značaj korišćenja najnovijih digitalnih kanala komunikacije i kreiranje transparentnog i inkluzivnog procesa.

Po mišljenju Evropskog parlamenta, Konferencija o budućnosti Evrope je dobra prilika za građane da daju svoje mišljenje o tome kakvu Evropu žele, pogotovo ako se uzme u obzir da su se u proteklom periodu pojavili izazovi koji nisu bili predviđeni Lisabonskim ugovorom. Evropski parlament ističe u svojoj rezoluciji da se moraju razmotriti mogućnost izmene ovog ugovora, kako bi se reformski procesi unutar EU uspešno sprovedi.

Evropski parlament dalje navodi teme koje bi mogle biti okosnica debate: evropske vrednosti, osnovna prava i slobode, demokratija u EU, zaštita životne sredine i klimatske promene, socijalna pravda, zapošljavanje, digitalizacija, bezbednost i uloga EU u svetu. Ovu listu treba prilagođavati u zavisnosti od rezultata *Eurobarometar* analiza, a Konferenciju treba iskoristiti i za debatu o institucionalnim promenama koje se tiču sistema „vodećeg kandidata“ za predsednika Evropske komisije i transnacionalnih lista, što bi bio uvod u naredne izbore za Evropski parlament 2024. godine.

Nedelju dana nakon ove rezolucije Evropskog parlamenta, Evropska komisija je izašla sa svojom pozicijom u vezi sa Konferencijom, za koju smatra da treba da se naslanja na postojeće građanske dijaloge (*citizens dialogues*), ali i da uvede nove mehanizme kako bi se podstaklo uključivanje građana u debatu o budućnosti Evrope. Za razliku od Evropskog parlamenta koji se zalaže za uvođenje stalnih mehanizama za učešće građana, mehanizam građanskih dijaloga se pokazao kao nedovoljno inkluzivan i bez konkretnog uticaja na procese kreiranja javnih politika, pa se postavlja pitanje da li bi novi mehanizmi koje Komisija zamišlja bili efikasniji.

Takođe, Evropska komisija ne pominje mogućnost izmene Lisabonskog ugovora, iako je i sama predsednica Evropske komisije Ursula fon der Lajen, u svom programu, naznačila da ne odbacuje mogućnost izmene ovog ugovora i diskusiju o ovoj temi na samoj Konferenciji.

Što se tiče okvirnih tematskih celina, Komisija i Parlament usaglašeni su oko smera u kom bi trebalo da se razvija diskusija.

Podela odgovornosti i struktura

Savet, Parlament i Komisija naglašavaju da u organizaciji konferencije treba da učestvuju EU institucije, države članice EU,

nacionalni parlamenti, dok Evropski parlament dodaje da je potrebno uključiti i države kandidate za članstvo.

Međutim, u ovom trenutku, ostaje nejasna podela odgovornosti između ovih institucija na evropskom i nacionalnom nivou, kao i podela odgovornosti između ključnih institucija EU – Saveta, Parlamenta i Komisije, posebno kada se ima u vidu da poslanici Evropskog parlamenta očekuju da Parlament, kao jedina direktno izabrana institucija EU, ima vodeću ulogu u organizaciji i realizaciji Konferencije. S druge strane, Evropska komisija spremna je da preuzme vođstvo u integrisanju stavova, predloga i mišljenja građana u procese kreiranja javnih politika, dok Evropski savet očekuje da se postojeća interinstitucionalna ravnoteža između tri ključne institucije EU preslika i na organizacionu šemu Konferencije.

Takođe, predstoji i usaglašavanje oko uspostavljanja tela koja će rukovoditi organizacijom Konferencije, kao i oko načina uključivanja građana u diskusiju. Evropski parlament je predstavio detaljnu listu tela koje je potrebno formirati i predložio uspostavljanje tematskih građanskih agora koje bi okupljale po 200–300 građana, od kojih bi po troje građana bilo iz svake države članice.

Konferencija je i prilika da se EU strukture učine demokratičnijim, i to ne samo kroz dijalog s građanima tokom njenog trajanja već i kroz uspostavljanje stalnih mehanizama za građansku participaciju, čime bi se problem udaljenosti građana i institucija dugoročno rešio. „Treba nam demokratija koja funkcioniše, štaviše, treba nam demokratija od koje građani imaju koristi. To je u interesu svih institucija i same EU,” naglašava David Sasoli, predsednik Evropskog parlamenta.

Ono što je sigurno jeste da će Konferencija o budućnosti Evrope početi 9. maja ove godine, čime bi se poklopila sa obeležavanjem 70 godina od usvajanja Šumanove deklaracije, i da će trajati dve godine, do leta 2022. godine. Znamo i predsedavajućeg Konferencije – to je Gaj Verhofstat, poslanik u Evropskom parlamentu i bivši premijer Belgije.

Nakon poslednjih izbora za Evropski parlament, mnogi zvaničnici EU bili su zadovoljni izlaznošću i isticali kako je to dokaz da su građani zainteresovani za dešavanja unutar EU. Međutim, možda problem ne leži u maloj zainteresovanosti građana da učestvuju u procesima odlučivanja već u nedostatku mehanizama koji bi omogućili njihovo istinsko uključivanje u oblikovanje zajednice čiji su deo. Ostaje nada da će Konferencija o budućnosti Evrope doneti novine na polju približavanja građana i donosilaca odluka i da se neće pokazati kao još jedna isprazna predstava u kojoj je građanima, po ko zna koji put, dodeljena uloga statista.

Marija Todorović,
Beogradska otvorena škola

¹ <https://www.euractiv.com/section/future-eu/news/parliament-kicks-off-debate-on-the-future-of-europe-conference/>

Sve boje smoga

VAZDUH GORI, A VLADA SE ČEŠLJA

Radna grupa je građanima poručila da nema razloga za zabrinutost povodom trenutnog stanja, jer je koncentracija čestica blizu prosečnim vrednostima za ovo doba godine. Članovi Radne grupe tom prilikom su, slučajno ili namerno, zaboravili da napomenu da je prosečno prekomerno zagađen vazduh – i dalje prekomerno zagađen vazduh (...) Predsednik je svojim reakcijama mogao navesti i Radnu grupu, kao i sve građane, na pogrešan trag, utvrdivši da je „vazduh lošiji onoliko koliko nam je standard viši“. U ovome ga, u velikoj meri, demantuju upravo najrazvijenije zemlje Evrope.

Zimski praznici se širom sveta željno iščekuju. U tim se danima u vazduhu oseća nešto posebno. Na žalost građana i građanki Srbije, ono što se u zimsko vreme oseća kod nas predstavlja veliku opasnost, budući da je reč o mešavini čađi, prašine i dima, koje se još i nazivaju PM čestice.

Zagađen vazduh u Srbiji nije novost. Podaci Agencije za zaštitu životne sredine pokazuju da su u poslednjih deset godina brojni gradovi bili suočeni sa zagađenim ili prekomerno zagađenim vazduhom. Primetan je i trend pogoršanja kvaliteta vazduha, koji se može videti kada uporedimo najnovije zvanične podatke, koji se odnose na 2018. godinu, s nekoliko godina koje su joj prethodile. U 2018. godini vazduh je bio prekomerno zagađen u: Beogradu, Pančevu, Smederevu, Užicu, Kosjeriću, Subotici, Valjevu, Kragujevcu, Kraljevu i Sremskoj Mitrovici.

Blaženo neznanje i istrošene zalihe

Ono što dodatno zabrinjava jeste i činjenica da su neke druge velike sredine u Srbiji „pošteđene“ stroge ocene kvaliteta vazduha usled – nedovoljnog merenja. Zvanična ocena vazduha u Nišu (čist) data je uz napomenu da je bilo nedovoljno merenja. Merna stanica u Novom Pazaru uključena je tek nedavno i od prvog dana rada beleži visoke koncentracije zagađujućih materija, tako da je izvesno da će u izveštajima koji slede biti manje zelene boje – boje „blaženog neznanja“.

Što se vazduha i boja tiče, vazduh bi trebalo da bude smeša gasova bez boje, ukusa i mirisa. Vazduh u Srbiji, na žalost, poseduje sve od prethodno pomenutih karakteristika, a njegove boje jednako su zloslutne i uživo i na papiru – od karakteristične boje smoga koju i vidimo golim okom, do crvene i ljubičaste boje u izveštajima i na internet portalima koji pokazuju kvalitet vazduha, a koje impliciraju da je vazduh zagađen ili prekomerno zagađen.

Godišnje zalihe dana s prekomerno zagađenim vazduhom (ne bi smelo da ih bude više od 351) većim delom su istrošene već u

januaru. Većina gradova u Srbiji koji tradicionalno imaju problema sa zagađenim vazduhom, imala je vazduh prihvatljivog kvaliteta svega jedan do tri dana u toku januara.

Vazduh je zagađen, čekamo košavu

Alarm se konačno upalio i u nadležnim institucijama, tako da je sredinom januara sazvana i vanredna sednica Vlade, kako bi se razgovaralo o hitnim merama za smanjenje aerozagađenja, što je rezultiralo i formiranjem Radne grupe za zaštitu vazduha. Da li zbog toga što institucije rade svoj posao, zato što postoji ustaljena komunikacija među svim relevantnim resorima i teži se poštovanju propisa, koji u hitnim situacijama zahtevaju hitne mere, ili zbog pritiska javnosti – ostavljamo vama da prosudite.

Možda samo vredi napomenuti da, ukoliko institucije rade svoj posao, komunikacija teče i propisi se poštuju – do vanrednih situacija dolazi veoma retko, svakako daleko ređe nego što je kod nas slučaj. No dobro, Radnoj grupi se u zube ne gleda, ali gleda joj se u nadležnosti. A te nadležnosti su sledeće: „praćenje, analiziranje i razmatranje najvažnijih pitanja u oblasti zaštite vazduha od zagađenja u Srbiji“, kao i „davanje predloga mera za sistemsko rešavanje uočenih problema i usklađivanje stavova nadležnih državnih organa i drugih organizacija i institucija koje se bave pitanjem zaštite vazduha od zagađenja“².

Ono što dodatno zabrinjava jeste i činjenica da su neke druge velike sredine u Srbiji „pošteđene“ stroge ocene kvaliteta vazduha usled – nedovoljnog merenja. Zvanična ocena vazduha u Nišu (čist) data je uz napomenu da je bilo nedovoljno merenja. Merna stanica u Novom Pazaru uključena je tek nedavno i od prvog dana rada beleži visoke koncentracije zagađujućih materija, tako da je izvesno da će u izveštajima koji slede biti manje zelene boje – boje „blaženog neznanja“.

Prvi sastanak Radne grupe, održan 21. januara, čini se da je pre svega iskorišćen za slikanje ove zime nekim vedrijim bojama od crvene i ljubičaste. Radna grupa je građanima poručila da nema razloga za zabrinutost povodom trenutnog stanja, jer je koncentracija čestica blizu prosečnim vrednostima za ovo doba godine. Članovi Radne grupe tom prilikom su, slučajno ili namerno, zaboravili da napomenu da je prosečno prekomerno zagađen vazduh – i dalje prekomerno zagađen vazduh. Značajno je pomenuti i da prve reakcije iz

1 Uredba o uslovima monitoringa i zahtevima kvaliteta vazduha, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 11/2010, 75/2010 i 63/2013.

2 <https://www.srbija.gov.rs/vest/438603/formirana-radna-grupa-za-sistemsko-resavanje-pitanja-zastite-vazduha.php>



Izvor: BOŠ arhiva

državnog vrha na problem sa zagađenim vazduhom nisu došle od Vlade, već od predsednika, koji je svojim reakcijama mogao navesti i Radnu grupu, kao i sve građane, na pogrešan trag, utvrdivši da je: „vazduh lošiji onoliko koliko nam je standard viši“. U ovome ga, u velikoj meri, demantuju nešto vedrije boje kojima su u zimskim mesecima oslikane upravo najrazvijenije zemlje Evrope, na sajtu Evropske agencije za zaštitu životne sredine, na kojoj su predstavljene podaci o kvalitetu vazduha.

Slika zimskog vazduha u Srbiji ne mora se slikati samo bojama. Mogu poslužiti i brojevi. Što više preciznih brojki, to izoštrenija slika za članove Radne grupe, a samim tim i bolja rešenja. A brojevi kažu sledeće: da gotovo 60% domaćinstava u Srbiji koristi čvrsta goriva za grejanje, dok ova brojka dostiže skoro 90% kada su u pitanju najsiromašniji građani Srbije, kao i da više od 50% domaćinstava poseduje šporete čija je efikasnost manja od 40%. Inventar Agencije za zaštitu životne sredine dodatno izoštrava celu sliku, navodeći da PM čestice dominantno potiču iz individualnih ložišta, odnosno šporeta u domaćinstvima, kao i iz malih toplana (57% za PM10 i 75% za PM 2,5 čestice)³. Ova prilično jasna slika ukazuje nam da problem sa zagađenjem vazduha prevashodno leži u načinu na koji se domaćinstva greju, kao i da su brojna domaćinstva u stanju energetskog siromaštva⁴ – što rezultira otežanim ili nemogućim obezbeđivanjem dovoljnih količina energije tokom zimskog perioda, kao i proporcionalno visokim troškovima grejanja, u odnosu na prihode domaćinstva.

Deluje da je slika zagađenja dovoljno izoštrena, te da se na osnovu nje mogu doneti i konkretne mere za poboljšanje stanja. Međutim, Radna grupa je, kad su rešenja u pitanju, počela od odobravanja subvencija za kupovinu elektro i hibridnih vozila i u tom kontekstu postavljanje brzih elektro-punjača na ključnim mestima putnih koridora. Izgleda da nismo gledali u istu sliku, budući da je, makar na našoj, saobraćaj nešto sitniji jer, prema podacima Agencije za zaštitu životne sredine, doprinosi ukupnoj koncentraciji PM10 i PM 2,5 čestica sa samo 6%.

Gotovo 60% domaćinstava u Srbiji koristi čvrsta goriva za grejanje, dok ova brojka dostiže skoro 90% kada su u pitanju najsiromašniji građani Srbije. Više od 50% domaćinstava poseduje šporete čija je efikasnost manja od 40%. Inventar Agencije za zaštitu životne sredine dodatno izoštrava celu sliku, navodeći da PM čestice dominantno potiču iz individualnih ložišta, odnosno šporeta u domaćinstvima, kao i iz malih toplana.

Nakon izvršne vlasti, oglasila se i zakonodavna, organizovanjem javnog slušanja u Narodnoj skupštini, koja je poslužila kao prilika za neposredne učesnike: narodne poslanike, organizacije civilnog društva i ostale, kao i sve koji su javno slušanje pratili uživo, da od predstavnika resornih ministarstava i institucija nadležnih u ovoj oblasti čuju nešto više o stanju kvaliteta vazduha i konkretnim rešenjima. Glavni utisak koji su učesnici poneli s javnog slušanja jeste da su se predstavnici Vlade, osokoljeni košavom koja je provetrla vazduh, ponadali da će ta košava pitanje zagađenja oduvati s dnevnog reda javnosti makar do oktobra.

Čini da se i kad je vazduh čistiji, vreme teče sporije, pa je procenjeno da vremena za rešavanje problema ima na pretek, budući da je većina letimično spomenutih mera kraj sebe imala pripisan datum iz manje ili više bliske budućnosti – 2023. ili 2025. godine. Da percepcija vremena može da varira pokazuju i kašnjenja sa usvajanjem Strategije zaštite vazduha (rok za usvajanje je istekao 2011. godine) i Nacionalnog plana za smanjenje emisija (NERP), koji bi trebalo da je na snazi od 1. januara 2018. godine, a Vlada ga je usvojila tek nedavno.

Ovogodišnja zimska sezona i epizode zagađenja vazduha (kako ih neki nazivaju), mogu zaličiti i na sezone i epizode nekih domaćih serija, a naslov se sam nameće: Vazduh gori, a Vlada se češlja.

Ognjan Pantić,
Beogradska otvorena škola

3 http://www.resfoundation.org/wp-content/uploads/2016/08/RES_Grejanje-INFOGRAFIK.png

4 <https://dobraenergija.org/energetsko-siromastvo/>

Javno zagovaranje

AKTIVNI GRAĐANI, BOLJE DRUŠTVO

U omladinskoj politici uticalo se na promene u: Apatinu, Nišu, Užicu i Pirotu. Političke partije i mediji u Srbiji obavezale su se da poštuju novi kodeks protiv zloupotrebe dece u medijske i političke svrhe i time spreče dalju zloupotrebu dece i kršenje njihovih prava (...) Lozničani su uspešno skrenuli pažnju na potrebu razvoja biciklističke infrastrukture. Opština Babušnica se obavezala na kreiranje Akcionog plana za organsku proizvodnju, čime će dodatno podržati žene iz ruralnih krajeva Babušnice. Samohrani roditelji iz Pirota dobiće dodatnu podršku i pomoć uz nove strateške mere... Ovih primera je u 2019. godini bilo na pretek.

Stabilnost demokratskih institucija i vladavina prava nezamislivi su bez aktivnog učešća civilnog društva i građana u kreiranju javnih politika, rešavanju problema, prepoznavanju i ostvarenju potencijala neophodnih za napredak zajednice.

Među organizacijama civilnog društva (OCD) u Srbiji postoji značajan potencijal da se utiče na javne vlasti da na transparentan, odgovoran i inkluzivan način postavljaju prioritete, rešavaju probleme, prepoznaju potencijale i unapređuju kvalitet života. Jedan

od načina na koji OCD mogu da ostvare ovaj potencijal i utiču na javne vlasti jeste putem aktivnosti javnog zagovaranja.

Organizacije civilnog društva u nedovoljnoj meri utiču na donosiocima odluka i zahtevaju dodatnu podršku u zagovaračkom procesu, kako bi se približili kako donosiocima odluka tako i građanima. Imajući to u vidu, Beogradska otvorena škola je uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) pokrenula inicijativu: „Aktivni građani: bolje društvo – zagovaranjem ka saradnji i demokratskom razvoju“.

Potreba za promenom je neizostavni deo javnog zagovaranja. Ovo je uvek promena nabolje, ona koja treba da bude usmerena na rešavanje problema, ostvarenja mogućnosti, ispunjavanja potencijala zajednice i njenih građana. U 2019. godini smo, radeći zajedno za 20 OCD, uticali na promene u postojećim javnim politikama usvajanjem novih strateških dokumenata, promenom u praksama institucija i promenom stavova građana o određenim pitanjima.

U omladinskoj politici uticalo se na promene u: Apatinu, Nišu, Užicu i Pirotu. Apatin je uveo model strukturiranog dijaloga s



Izvor: BOŠ arhiva

mladima, uspostavivši Savet za mlade. Lokalna samouprava u Nišu je alarmirana na izazove u oblasti inkluzivnog obrazovanja i potrebe da se izdvajanja u budžetu preraspodele kako bi svi mladi imali mogućnost da jednako uzmu učešće u formalnom obrazovanju. Grad Pirot je inicirao usvajanje strategije bezbednosti mladih i na taj način se strateški obavezao da uredi njihov položaj. U oblasti zaštite dečjih prava, deca i mladi u Užicu vodili su kampanju za sprečavanje štetnih sadržaja i lažnih vesti. Nacionalna kampanja o uvođenju Amber alert sistema za rani pronalazak dece dovela je do javnog obavezivanja Vlade da počne sa uvođenjem ovog sistema u Srbiji.

Političke partije i mediji u Srbiji obavezale su se da poštuju novi kodeks protiv zloupotrebe dece u medijske i političke svrhe i time spreče dalju zloupotrebu dece i kršenje njihovih prava. Građani Užica učestvovali su u kreiranju novih programa podrške pri zapošljavanju i u izradi novog akcionog plana za zapošljavanje, koji je kreiran prema njihovim potrebama. Lozničani su uspešno skrenuli pažnju na potrebu razvoja biciklističke infrastrukture. Opština Babušnica obavezala se na kreiranje Akcionog plana za organsku proizvodnju, čime će dodatno podržati žene iz ruralnih krajeva Babušnice. Samohrani roditelji iz Pirota dobiće dodatnu podršku i pomoć uz nove strateške mere, zahvaljujući naporima građana i posvećenih entuzijasta.

Ovo su samo neki od primera gde su aktivisti i građani osetili potrebu za promenom i usmerili svoje aktivnosti ka rešavanju problema. Ovih primera je u 2019. godini bilo na pretek.

Kako mnogobrojne aktivnosti organizacija i građana često ostaju nepriznate i nedovoljno vidljive za veliki deo javnosti, u 2019. godini pokrenuli smo i inicijativu za dodelu godišnjih nagrade za aktivne građane. Ova nagrada slavi pokretače promena, motivisane građane koji istrajavaju u svojim naporima da poboljšaju svoj život i živote svojih sugrađana.

Potreba za promenom je neizostavni deo javnog zagovaranja. Ovo je uvek promena nabolje, ona koja treba da bude usmerena na rešavanje problema, ostvarenja mogućnosti, ispunjavanja potencijala zajednice i njenih građana. U 2019. godini smo, radeći zajedno za 20 OCD, uticali na promene u postojećim javnim politikama usvajanjem novih strateških dokumenata, promenom u praksama institucija i promenom stavova građana o određenim pitanjima.

Odbor za ljudska prava Niš je naš primer uspešne saradnje javnih vlasti i organizacija civilnog društva na putu do promena. Savez mesnih zajednica Stare planine je bio prvi glas građana. Umetnički festival „Rekonstrukcija“ bio je najuspešnija inicijativa neformalne grupe građana. „Prijatelji dece Srbije“ su pokretači promena na nacionalnom nivou, a „Žene juga“ i Udruženje žena „Lav“, pokretači promena na lokalnom nivou. Ove nagrade namenjene su isticanju najinspirativnijih i najuspešnijih kampanja javnog zagovaranja i podsticanju drugih da rade na pozitivnim promenama u svojoj zajednici.

Kako mnogobrojne aktivnosti organizacija i građana često ostaju nepriznate i nedovoljno vidljive za veliki deo javnosti, u 2019. godini smo pokrenuli i inicijativu za dodelu godišnjih nagrade za aktivne građane. Ova nagrada slavi pokretače promena, motivisane građane koji istrajavaju u svojim naporima da poboljšaju svoj život i živote svojih sugrađana.

Beogradska otvorena škola, Beogradski fond za političku izuzetnost i Balkanska istraživačka mreža Srbija nastavljaju svoj rad sa organizacijama civilnog društva i u 2020. godini. Nastavlja se rad na unapređenju praksi javnog zagovaranja i, pre svega, rad na većoj podršci ovim i sličnim aktivnostima od strane građana, a zarad unapređenja procesa donošenja odluka i daljeg razvoja javnih politika.

Pratite naše dalje aktivnosti na platformi: www.javnozagovaranje.bos.rs i delite vaša iskustva i saznanja o pokretačima promena s kojima se susrećete.

*Milica Škiljević, Jovana Božičković i Jelena Dadić,
Beogradska otvorena škola*



BOŠ
BEOGRADSKA
OTVORENA
ŠKOLA

Beogradska otvorena škola

Bulevar oslobođenja 177
11000 Beograd, Srbija

T: +381 60 3061 342
E: eupregovori@bos.rs
W: eupregovori.bos.rs i www.bos.rs
S: facebook.com/BOSPolicyLab
S: twitter.com/BOSPolicyLab



FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

PROGOVORI O PREGOVORIMA

Ukoliko želite da redovno dobijate bilten „**Progovori o pregovorima**”, prijavite se **OVDE**.

Stalo nam je do Vašeg mišljenja i povratne informacije – molimo Vas da s nama kontaktirate odgovorom na mejl eupregovori@bos.rs i pošaljete nam sugestije o tome kako možemo da poboljšamo ovaj bilten. Takođe, ukoliko smatrate da bilten nije relevantan za Vaš delokrug rada ili ako niste zainteresovani da ga primete ubuduće, možete nam poslati mejl na eupregovori@bos.rs.